

Н. У. АНТОНАВА, Г. А. ГАЛЯШ

Беларуская мова

1

Наша краіна —

Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь

Дзяржаўны герб Рэспублікі Беларусь

Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь

Рэспубліка Беларусь

Радзіма

Айчына

Бацькаўшчына

сям'я
ураджай

сонца

птушка

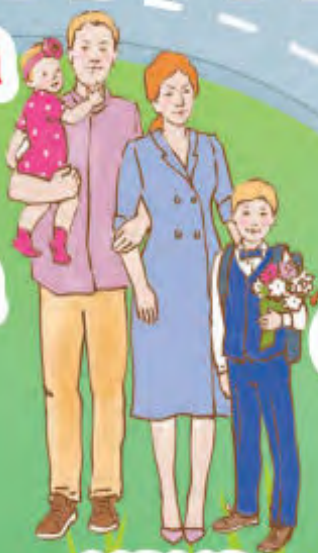
дом

школа

дачка

тата

сын

мама

крама

пошта

хмара

лес

будынак

вёска

возера

кветка

поле

Н. У. Антонова, Г. А. Галяш

Беларуская мова

Вучэбны дапаможнік для **1** класа
ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя
праграмы агульнай сярэдняй адукацыі,
з рускай мовай навучання і выхавання

*Допущена
Міністэрствам адукацыі
Рэспублікі Беларусь*

2-е выданне, перапрацаванае і дапоўненае

МІНСК
Акадэмія адукацыі
2024

Правообладатель Академія адукацыі

УДК 811.161.3(075.2=161.1)

ББК 81.2Бел-922

А72

Р э ц е н з е н т ы:

кафедра прыродазнаўчых і лінгвістычных дысцыплін і методык іх выкладання педагагічнага факультэта ўстановы адукацыі «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы» (дацэнт кафедры, кандыдат філалагічных навук, дацэнт *А. М. Лапкоўская*);

метадыст вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі вучэбна-метадычнага аддзела дашкольнай і пачатковай адукацыі дзяржаўнай установы адукацыі «Мінскі абласны інстытут развіцця адукацыі» *В. І. Сакалова*

Умоўныя абазначэнні:

— выканайце заданне;

— паслухайце тэкст і адкажыце на пытанні;

— пастка. Будзьце ўважлівыя!;

— прачытайце разам з настаўнікам.

ISBN 978-985-33-0052-9

© Антонова Н. У., Галяш Г. А., 2017

© Антонова Н. У., Галяш Г. А., 2024,
са змяненнямі

© Афармленне. ДУА «Акадэмія адукацыі»,
2024

Плыве ў блакіце белы бусел,
і луг квяцісты, як абрус.

А мы з табою — беларусы,
Радзіма наша — Беларусь!

М. Пазнякоў.

Наша мова

1. ?

беларус

беларуска

2. ?

па-руску ... па-беларуску

3.

Як Мікітка сукенку з'еў

Я І МАЯ ШКОЛА

Настаўніца і вучні

1. ?

па-руску ... па-беларуску

2. ?

_____.

_____?

_____!

_____.

_____?

_____!

3. ?

4. ?

Кривая ўказка

Вучэбныя рэчы

1. ?

па-руску ... па-беларуску

2. ?

3. ?

4. ?

5.

Чаму пачырванеў Вадзік?

— — .

— — — — .

— — — — .

— — — .

6. ?

Вучэбныя заняткі

1. ?

2. ?

Расклад заняткаў

Аўторак		?		
Серада	?			
Чацвер			?	

3.

Крыўда

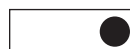
Толікавы палачкі

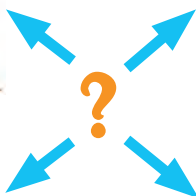
Школьныя памяшканні

1. ?

па-руску ... па-беларуску

2. ?

3.

Вясёлы перапынак

— — — .

— — ?

— — ?

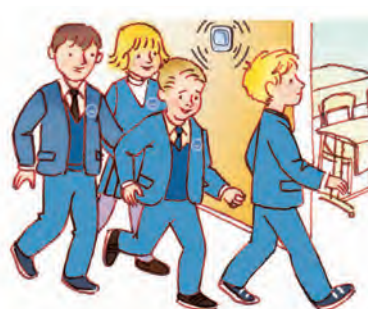
— — ?

— — — ?

— — — — .

— .

Паўтарэнне

1. ?

2. ?

3. ?

Я І МАЯ СЯМ'Я

Має сваякі

1. ?

2. ?

3. ?

+ + + + + = ?

4. ?

Дзіравая памяць

— — — .

— — — — .

— — .

— — — .

— — — — .

Мая кватэра

1. ?

па-руску ... па-беларуску

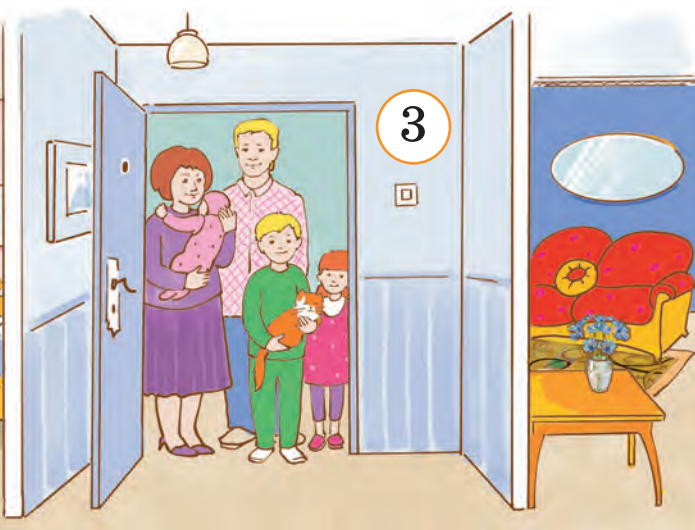

2. ?

2

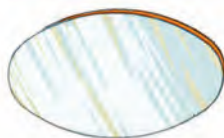

1

3

3. !!

4.

Як Настачка маме дапамагала

— — .

— — — .

— — — .

— — — .

Рэжым дня

1. ?

?

2. ?

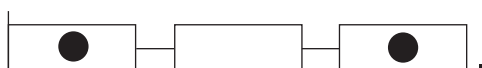
3.

Наш дзень

Асабістая гігіена

1. ?

2. ?

3.

Вечер і Тоня

— — — — ?

— .

— — — .

— — — .

— — — — — — .

— — .

Адзенне і абутак

1. ?

2. ?

3.

Вось дык прагулка

□ — □ — □ — □ — □ .

□ — □ — □ — □ .

□ — □ — □ .

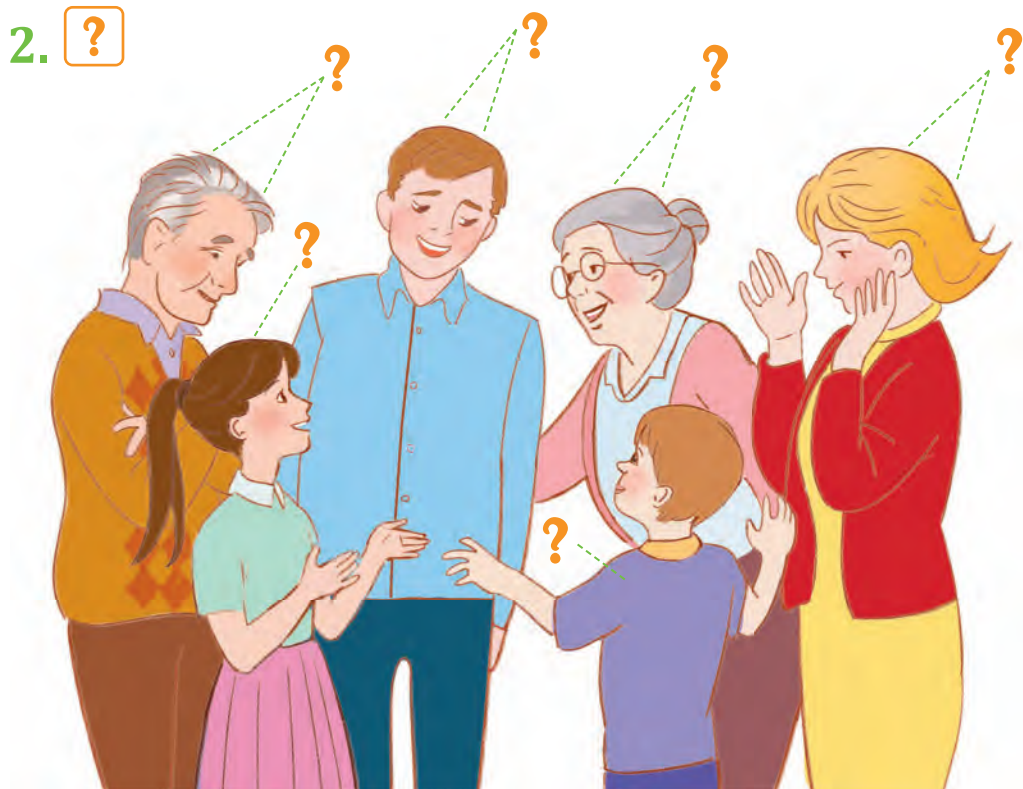
□ — □ .

Паўтарэнне

1.

2.

3.

Яшава рукавічка

Я І МАЕ СЯБРЫ

Знаёмімся з сябрамі

1. ?

Ната

Рома

Макар

Тома

Лора

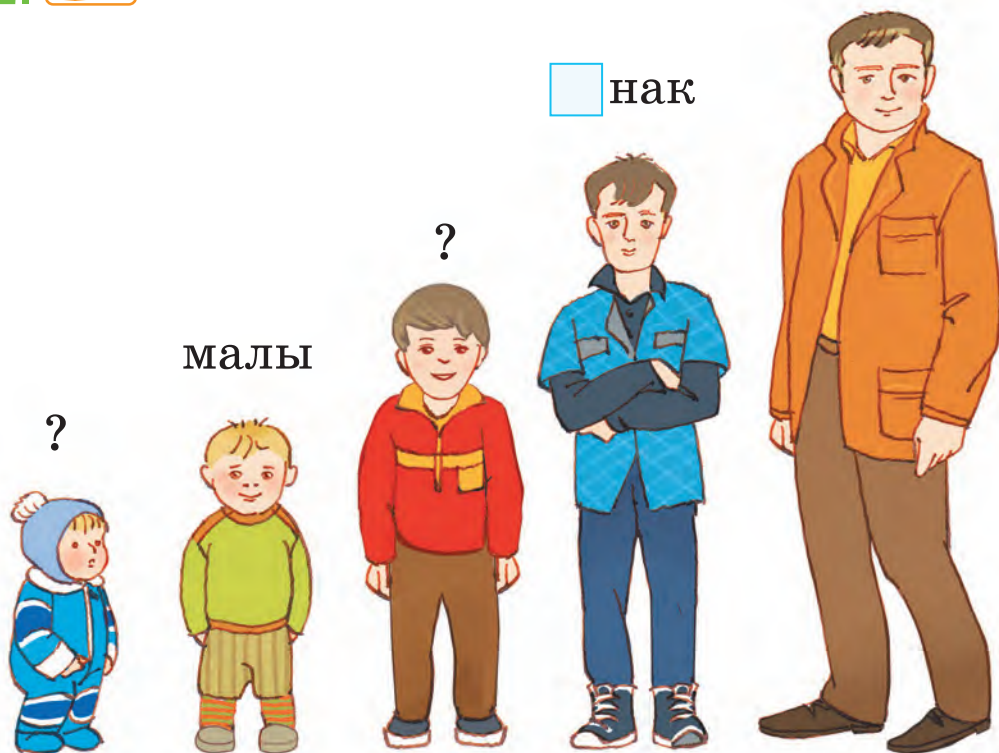

2. ?

☐ арослы

☐ нах

малы

3.

Гусак

клас

кола

тата

а раном

усак Атаман

Гуляем разам

1. ?

кúры
травa

куст
лапа

2. ?

Коцік Петрык і мышка

3.

Дзе начавалі рукавічкі

акно

морк а

сумна

ра асна

Запрашаем на дзень нараджэння

1.

2.

3.

Мядовы пірог

торт

стол

ду

ратý

а рýс

ду ло

мука́

вада

Паўтарэнне

1.

Адам
Аксана
Ала
Антон
?

2.

3.

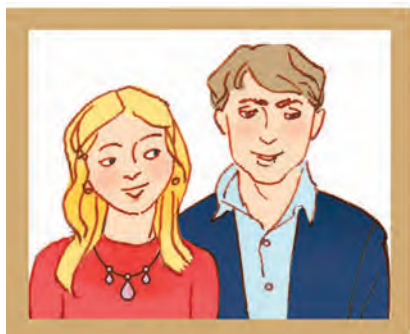
Аленчыны канькі

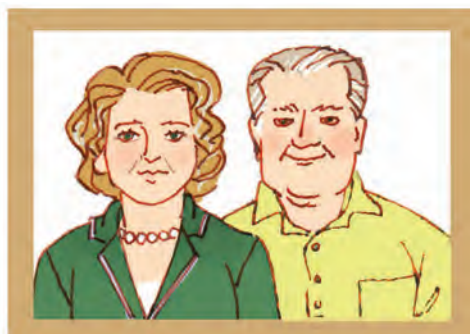
Я І МАЕ СПРАВЫ

У доме (хаце)

1.

мама з татам
турбóты

бабул з дул м
абав зак

2.

с стра з братам

3. !!

малако

вазон

кот

сабака

сумка

батон

4. ?

Не хапіла работы

тал рка

дру на

мама

лы ка

акуратна

Тан

работа

абрус

стол

са стала

Н хап ла работы?

На вулицы (у двары)

1. ?

дом

двор

зан ☐ так

справы

2.

3.

Андрэйка-памочнік

каза

двор

работа

с на

падвóрак

лапáта

варот

сус дка

У краме

1.

сырок

мука

абаранак

масла

боты

ка уля

батон

таны

сук нка

2.

Каму ? Тату.

Каму ? ...

А сыну — .

3.

Ваня-кніжнік

Ван
сын

каса
прадуктовы

вокладка
казка

добры зна мы

На пошце

1. ?

2. ?

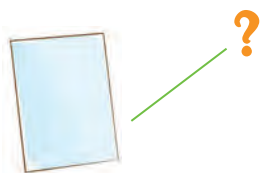

Каму ?

Каму ?

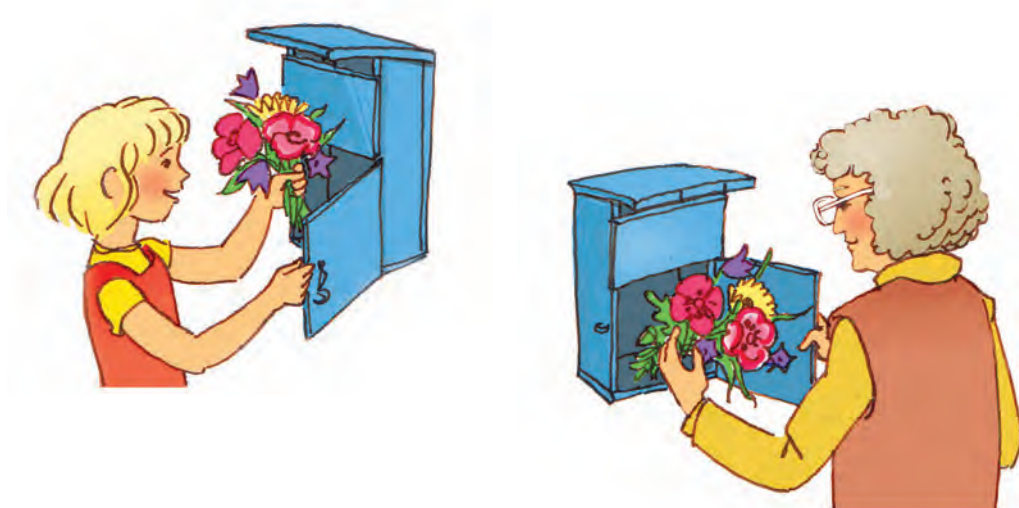

Каму ?

3.

Настачка

ДОМ

сумка

кв тка

пол

думка

бук т

твар

усм ка

Паўтарэнне

1.

2.

?

3.

Мышка Пік-Пік займаецца бізнесам

двор

мы ка

норка

слуп

ко ка

канáпа

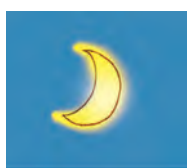
дóбры слóвы

вёрны с бры́

Я І НАВАКОЛЬНЫ СВЕТА

Надвор'е, з'явы прыроды

1.

хмáра

малáнка

2.

3.

Пухнацік

пту́ ка
бу́с л
рамо́нак

во́блака
кро́пля
тума́н

со́н йка
спяко́та
дабрыня́

Поры года і занятак людзей

1. ?

камбайн

яблыня

куры

кусты

трактар

вядро

капуста

ствол

дамок для пака́
корм для пту́ ак

убо́рка хлёба
ко́пка бу́л бы

2.

Ната́шын букецік

Мама вынесла з хаты .

Насы́пала Ната́ ы на далон .

Летам Ната́ а

да ляда́ла духмя́ныя

А пе́р а а ве́расня

Ната а нарва́ла

Найлеп ы хлеб —
ад сваёй пра ы.

Я і жывёльны свет

1. ?

зубр
зубры́
зубры́ны
зубраня́

бу́сел буслы́ бусляня́ бусля́нка

2. ?

заяц вавёрка хвост хвасты

У

хвост .

У

хвост .

3.

Спрэчка звяроў

вавёрка

барсук

каза

зая

яно́т

зубр

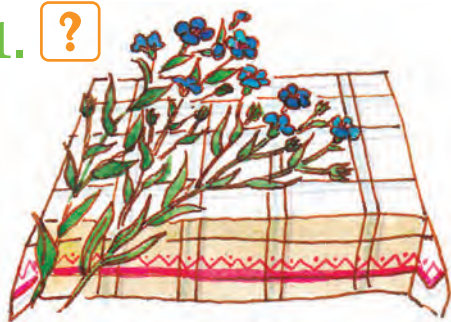
ду́ ы зубр

кво́лая мура ка

Хто са́мы мо ны?

Я і раслінны свет

1. ?

лён
ільняны абрус

бульба
бульбяная бабка

ыта
ытн хлеб

ўкар
укрoвы бурак

2. !!

3.

Дзьмухавец-Пузанчык

сад плот кветка пялётак

— разўмная кветка.

Хма́ры на небе — ён закрыва́е

4.

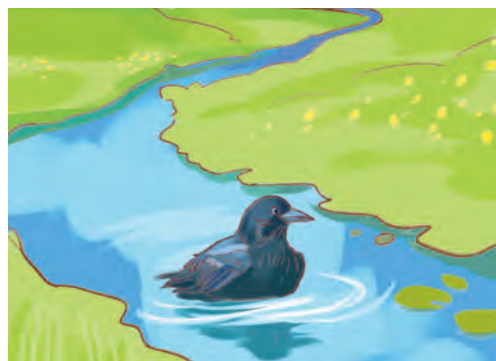
ле́кавыя р сл н

Паўтарэнне

1.

2.

3.

Каму сказаць дзякуй?

МЯСЦІНА, ДЗЕ Я ЖЫВУ

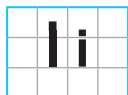
Мая країна

1.

Мікіта Мінск Васілінка

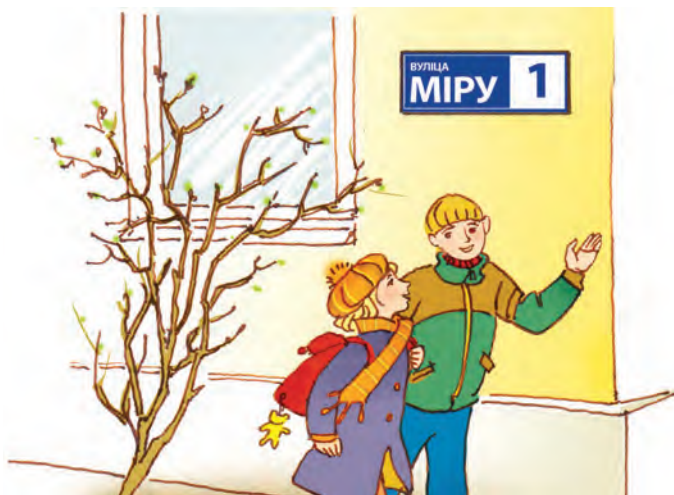
2. ?

Ipa

Іван

спынiлiся
вўлiца Мiру

Іван і Іра спыніліся. На доме — на́зва ву́лі ы. Як называ́ецца вулі а? На якой вулі ы ты жыве́ш?

3. ХВА /ЛІ /ПА /ЛІ /ДА /ЛІ /КІ

4. Зямля пад бѣлымі кры́ламі

вясна́ краі́на буслы́
бѣлыя вѣ́тразі бѣлыя валасы́
бѣлы ко́лер ільняно́й ткані́ны

Вясну на Беларусі мы сустракаем
разам з бусламі. Гэта вялікія белыя пта́хі.
Іх крылы падобныя на вѣ́тразі.

З далёкіх краін імкну́ліся буслы на
беларускія землі. Каля вясковых хат яны
пабудавалі вялікія гнёзды — бусля́нкі.
Там бусля́ннаты.

Буслы сталі сі́мвалам краі́ны. Бела-
русь — зямля пад белымі кры́ламі. (*Па-
водле У. Караткевіча.*)

У родным горадзе (вёсцы)

1. ?

па-руску ... па-беларуску

подъём
съезд
объезд

пад'ём
з'езд
аб'езд

2. ?

апостраф

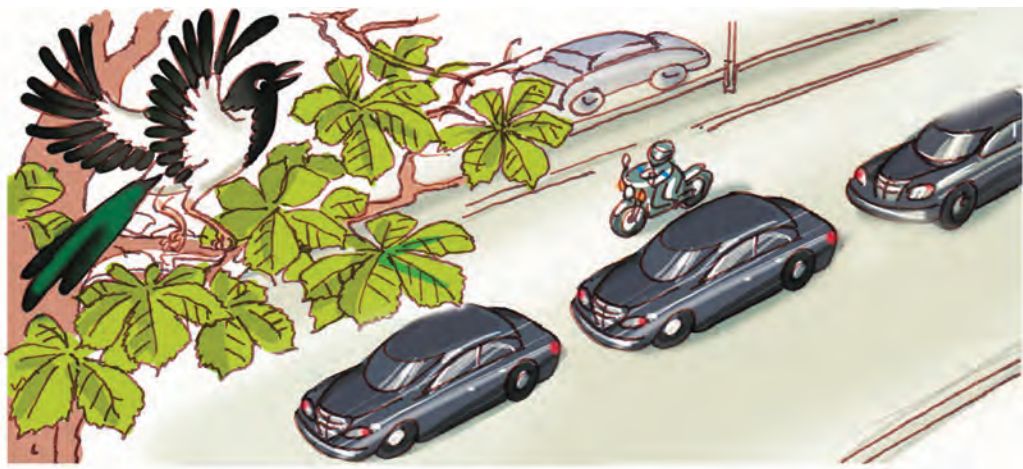
аб'ява
бібліятэка

пад'езд
вўліца

вераб'і
пóмнік

3.

Сарока з праспекта

 На дрэве каля праспекта жыла саро́ка. Вераб'і з да́ху пад'езда пазіра́лі на яе. А сарока назіра́ла за праспектам. Яна замахала кры́ламі і апыну́лася каля бібліяте́кі. Не́як ля кіёска яна знайшла . Што там напі́сана? Можа, там аб'явы?

Наша наваколле

1. ?

лог

лагодны

далягля́д

2. ?

га	го	гу	гы	гэ
гя	гё	гю	гі	ге

го́рад

гуля́лі

глыбо́кі

га́та

гео́лаг

круго́м

пабе́г

густы́

3.

Скарб

Вучні на экскурсіі слухалі геблага. Беларуская зямля вельмі багатая. У ёй і жалеза, і солі, і мінеральная вада. І важны зямны скарб — нафта.

Пад'ехалі да буравой вышкі. Яе трубы апускаюцца глыбока пад зямлю. Па іх густая нафта падымаецца наверх.

У школьны музей вучні даставілі бутэльку з нафтай. (Паводле М. Даніленкі.)

Славутыя землякі

1.

Е фрасі́ння
По́лацкая

Францýск
Скары́на

Марат Казей

Уладзі́мір Карва́т

2.

Чч

Чч

ча чу чы чэ чо

шчы́т
меч

хлопчы́к
чалавек

шчы́ры
шчаслі́вы

3.

Кожны чалавек хоча, каб краіна жыла шчасліва. За свабоду Айчыны змагаўся нашы салдаты. Яны героі.

У мірны час побач з намі славутыя землякі. Яны вядомы сваёй добрай працай. Сярод іх рабочыя, урачы, вучоныя.

Хто хоча шчасліва жы ,
той працу павінен любі .

4.

Дзедаў медаль

бой
сон

танк
страх

мужны баец
злы сабака

Памятныя мясціны

1.

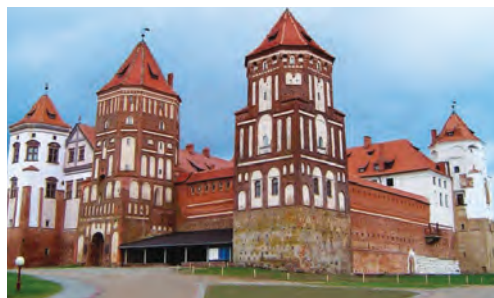
Хаты́нь

Плошча Перамо́гі

Бе́лая вежа

Мі́рскі за́мак

2.

а	ў	я	ў	о	ў	ё	ў	ы	ў	і	ў	э	ў	е	ў	у	ў
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Гарады Беларусі: Бра́слаў, Шклоў,
Дубро́ўна, Рагачо́ў, Магілёў, Ё́ўе,

Беларускія вёскі: Даўгі́нава, Гру́шаўка,
Бу́дслаў, Ляўкі́, Ручаёўка,

3.

Іў-іў-іў — у наваколлі я ха... .

Оў-оў-оў — да помніка падышоў.

Эў-эў-эў — Вечны там агонь га... .

Аў-аў-аў — кветкі я паклаў.

4.

Вечны агонь

Верачка была каля помніка разам з мамай. Чырвоная ружа палымнела ў яе руках. Для помніка былі і старыя, і маладыя. Жоўтае полымя Вечнага агню ўздымалася ў паветра.

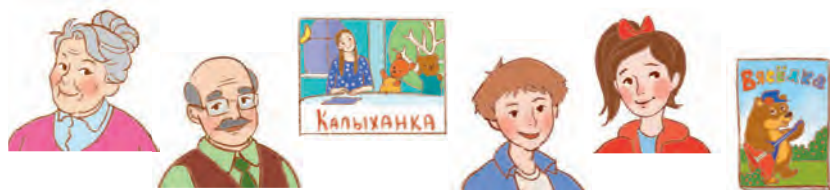
— Чаму гэты агонь называецца Вечным? Ён ніколі не згасне?

— Ніколі. Вечны агонь назаўсёды застаецца ў людскіх сэрцах.

Мама стаяла моўчкі. Маўчала і Верачка. Потым яна нахілілася і паклала для помніка сваю кветку. (Паводле Е. Пяршай.)

Паўтарэнне

1. ?

2. ?

Падарунак

Тата: «А падарунак табе я згубіў.
Як выхо[][]іў з аўтобуса, спатыкнуў-
ся. Віда[][], цукеркі твае і выпалі».

Сын: «Дык я пабягу, пашукаю».

Маці: «Куды ты пабяжыш? Зараз
[][]ёмна, ваўкі па вуліцы бегаю[][]».

Сын: «Якія ў вёсцы ваўкі!»

3.

Летам

 з мамай жылі на дачы. Кругом лес. А ў ім невялічкая палянка. На той палянцы стаялі домікі. За імі раслі густыя кусты алешніку.

Аднойчы раніцай трапіў у лагчыну. Там расло вельмі многа . І ўсе буйныя, спелыя. паласаваўся ягадамі, а потым падумаў: «Пайду па маму. Вось назбіраем !». І вясёлы пабег дахаты. (Паводле А. Якімовіча.)

Я І МАЯ РАДЗІМА

Сімвалы Беларусі

1. ?

Гэта герб Беларусі.
На ім каласы, канюшына
і лён. Яны абвіты стужкай.

Гэта ... Беларусі.
Ён чырвонага і зя-
лёнага колераў. На ім
адметны арнамент.

2. ?

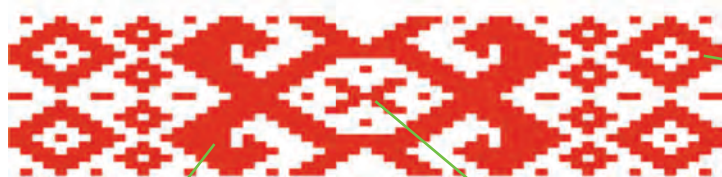

герб
сцяг

гімн
памяць

Бацькаўшчына

Той Бацькаўшчыну любіць,
хто ёй сумлённа служыць.

усход сонца

засеянае
поле

хлябѝ

С

, , ,

3.

Гімн Беларусі — урачы́стая песня. Сло-
вы беларускага гімна закліка́юць любі́ць
Айчы́ну. Яны вуча́ць шанава́ць трады́цыі
і паважа́ць беларускі народ. Калі гучы́ць
гімн, усе ўстаю́ць. Гэтым выказваю́ць
сваю вернасць роднай краіне.

Мы, беларусы — мірныя лю і,
Сэрцам адда́ныя роднай зямлі!

Зямля — маці, а праца — бацька.

бацькі
шчасце
вернасць

любіць
абараняць
вывучаць

ціка́ви
сці́пли

Беларусь — наша рóдная краіна. Якая мілагучная ў яе назва! З усіх краін на цэлым свеце яна нам самая родная.

А яшчэ мы называем яе Баць-каў-шчы-на. Гэта спадчына ад нашых бацькоў. Запрашаем вывучаць яе. На гэтым шляху цябе чакваюць цікавыя адкрыцці. Давайце любіць і абараняць наш скарб — нашу Айчыну!

Гонар Беларусі

1. ?

настаўніца
шахцёр

аграном
урач

цялятніца
трактарыст

2. ?

па-руску ... па-беларуску

три
тры

ребус
рэбус

крючок
кручок

рябина
рабіна

3.

рукі прыйшлі дружныя трэба
работа робяць добрыя дрэвы

Верныя памочнікі

У чалавека было есяць верных памочнікаў. Як пачне ён пра іх расказваць, не нахваліцца:

— Якія ў мяне добрыя работнікі! Усё яны ўмеюць. Трэба было — дом пабудаваці. Захацеў агарод ускапаць — калі ласка! А потым і дрэвы паса ілі.

— А ці дружна жывуць твае памочнікі? — спыталі ў чалавека.

— Дружней за іх у свеце не зной-
 еш, — усміхнуўся той. — Кожную работу ра́зам робяць.

А ў цябе ёсць такія памочнікі? Як іх завуць? (Паводле Р. Бензерука.)

Па дарозе ідучы, грыбоў не набярэш.
Не раскусіўшы арэх, зерне не з'ясі.

Самае вялікае возера ў Беларусі:

На ч

Самая доўгая рака ў Беларусі:

р	Д	н
п	я	о

Самы буйны нацыянальны парк
у Беларусі:

Б л в ж к я п ш а

Самы старажытны горад Беларусі:

П \nearrow о \searrow л \nearrow а \searrow ц \nearrow к

$\frac{o}{p}$ д

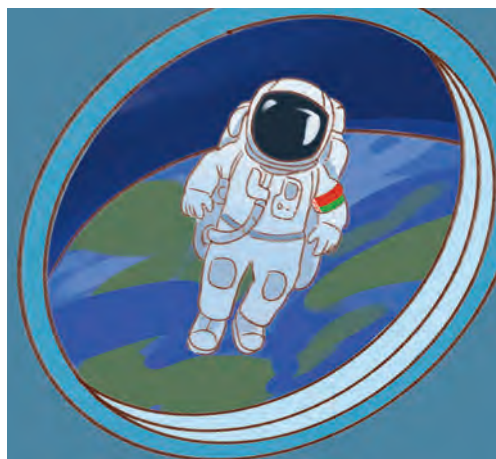
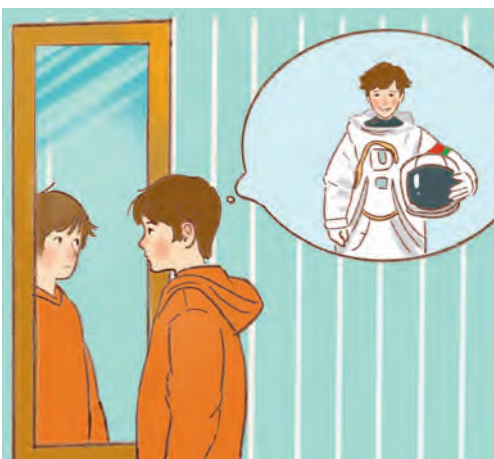
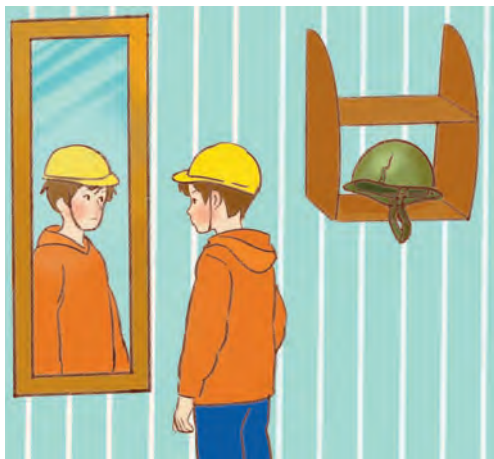
П=Н

А

4.

Тры каскі

У Андрэ́йкі ёсць дома каскі. Стаяць яны на паліцы. Адна каска — салдацкая. Яе з вайны прынёс бацькаў тата. Гэта каска ўратава́ла яго ад смерці.

Другая каска — бацькава. Гэта мірная каска. Андрэ́йкаў тата працуе на будо́ўлі. Шмат дамоў збудаваў ён са сваёй брыгадай. Бацькава каска ганаро́вая.

Андрэ́йка ма́рыць пра сваю каску. Ён хоча стаць касманаўтам. Паста́віць побач з едавай і бацькавай каскамі свой шлем касманаўта. І будуць стаяць яны ўсе тры. (Паводле В. Хомчанкі.)

Святы ў Беларусі

1. ?

Дз дз

Дз дз

дзі дзя дзе дзю

Радзі́ма
дзе́ці

падзя́ка
падзе́я

дзяржа́ва
дзе́нь

Дзень Незалежнасці — галоўнае свята нашай краіны. Мы адзначаем вызваленне Радзімы ад захопнікаў. Людзі ўдзячны пераможцам.

У Дзень Незалежнасці ў Мінску праходзіць урачысты парад. Заканчваецца свята выкананнем Дзяржаўнага гімна Беларусі ўсімі грамадзянамі.

Купалле — народнае свята. У гэты дзень паляць вогнішча. Дзяўчаты плятуць вянкi і кiдаюць iх у раку. Вянкi плывуць па вадзе.

Людзi спяваюць i вoдзяць карагоды.
Купалiнка, купалiнка,
цёмная ночка,
цёмная ночка,
а дзе ж твая дочка?

Дзе шчодрaя праца, там — густа,
а дзе лянота — там пуста.

2. ?

Дж Дж

джа джу джы джэ

Дж Дж

ураджай
дождж

Дажынкi — свята ўраджаю. Ураджай збiраюць вoсенню. Тады i адзначаюць свята. Нават дождж не перашкаджае свату.

Р 3-2=?

3.

Ганаровая стужка

Тата Петрыка стаў пераможцам на жніве. На дажынках яму павязалі прыгожую стужку.

Петрык часта адчыняе шафу. Там каля святочнага татавага касцюма вісіць ганаровая стужка.

Аднойчы хлопчык стаў на дыбачкі, зняў стужку і павязаў цераз плячо. Велікаватая яна яшчэ для яго.

— Нічога, — супакоіў бацька. — Абавязкова дарасцеш і да камбайна. За штурвал сядзеш.

— Сяду, — паабяцаў Петрык. — І мяне ўзнагародзяць вось такой стужкай. (*Паводле М. Даніленкі.*)

М = Ж + ДЖ

2, 1, 4 ДЖ

2, 3

Я і мая мова

1. ?

Якія цудоўныя назвы і словы,
Якая цудоўная родная мова!
П. Панчанка.

2. ?

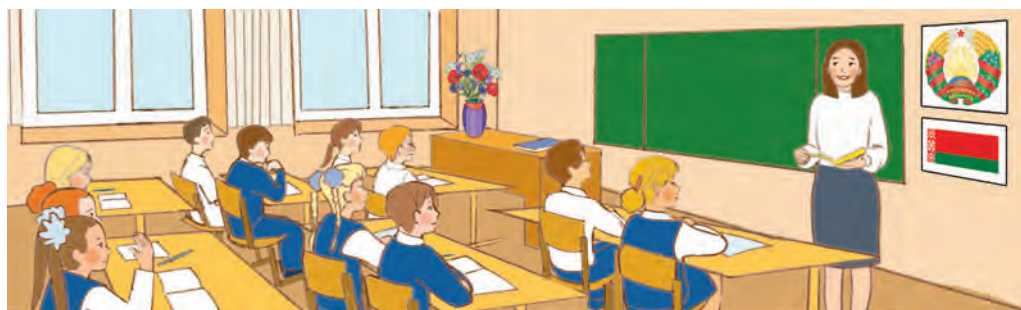
Я жыву́ ў Беларусі. Беларусь — мая
краіна. Побач — маё́ землякі́, сваякі́,
сябры́, суседзі́. Беларусы — працавіты
і мірны народ.

3.

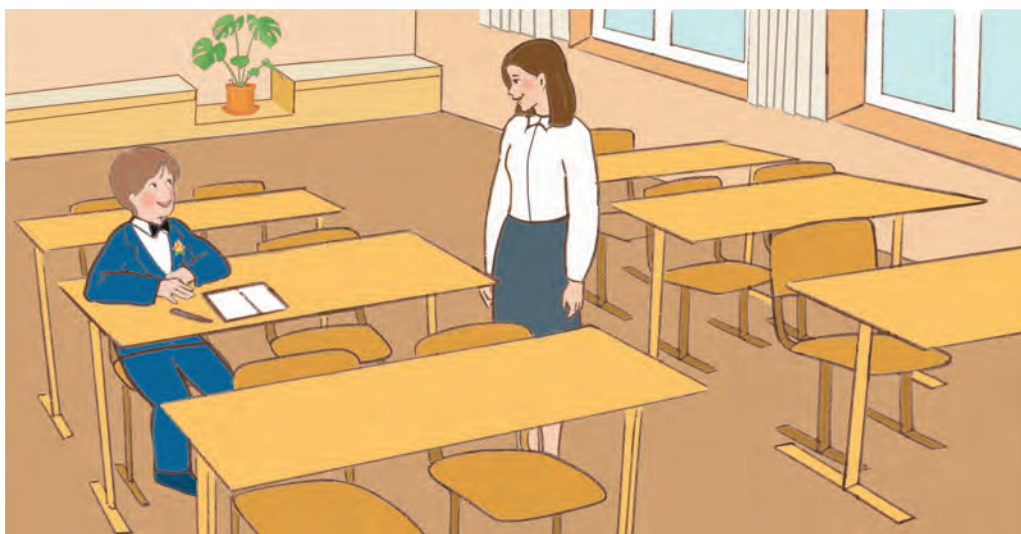
Дзень нараджэння

На ўрачыстую лінейку выстраіліся дзеці. Дырэктар уручае граматы і падарункі лепшым вучням. Раптам Васілёк чуе сваё імя. Ён чырванее і нерашуча падыходзіць да Пятра Данілавіча. Дырэктар паціскае яму руку, як даросламу.

— Дарагія дзеці! Вось вы і пасталелі на год. Вы зрабілі першы, вельмі нялёгкі крок у навуку. Шчасліва вам адпачыць, дарагія другакласнікі!

Настаўніца дазволіла ісці дадому. Дзеці схапілі партфелі і з радаснымі вóклічамі пабеглі з класа. Галіна Сцяпанаўна ўзняла вочы і ўбачыла, што Васілёк сядзіць за партай.

— А ты чаму не ідзеш дадому?

— Галіна Сцяпанаўна, — спытаў хлопчык, — дык у нас сёння быццам дзень нараджэння?

— Самы сапраўдны дзень нараджэння, — усміхнулася настаўніца. *(Паводле Р. Бензерука.)*

Змест

Наша мова	4
-----------------	---

Я і мая школа

Настаўніца і вучні	6
Вучэбныя рэчы	8
Вучэбныя заняткі	12
Школьныя памяшканні	14
<i>Паўтарэнне</i>	16

Я і мая сям'я

Мае сваякі	18
Мая кватэра	20
Рэжым дня	22
Асабістая гігіена	24
Адзенне і абутак	26
<i>Паўтарэнне</i>	28

Я і мае сябры

Знаёмімся з сябрамі.....	30
Гуляем разам	32
Запрашаем на дзень нараджэння ...	34
<i>Паўтарэнне</i>	36

Я і мае справы

У доме (хаце)	38
На вуліцы (у двары)	40

У краме	42
На пошце	44
<i>Паўтарэнне</i>	46

Я і навакольны свет

Надвор'е, з'явы прыроды	48
Поры года і занятак людзей	50
Я і жывёльны свет	52
Я і раслінны свет	54
<i>Паўтарэнне</i>	56

Мясціна, дзе я живу

Мая краіна	58
У родным горадзе (вёсцы)	60
Наша наваколле	62
Славутыя землякі	64
Памятныя мясціны	66
<i>Паўтарэнне</i>	68

Я і мая Радзіма

Сімвалы Беларусі	70
Гонар Беларусі	73
Святы ў Беларусі	78
Я і мая мова	82

Спіс выкарыстаных крыніц

Вучэбнае выданне

**Антонана Надзея Уладзіславаўна
Галяш Галіна Аксеньеўна**

БЕЛАРУСКАЯ МОВА

Вучэбны дапаможнік для **1** класа
ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя
праграмы агульнай сярэдняй адукацыі,
з рускай мовай навучання і выхавання

2-е выданне, перапрацаванае і дапоўненае

Нач. рэдакцыйна-выдавецкага аддзела *С. П. Маляўка*

Рэдактар *Л. Ф. Леўкіна*

Мастацкі рэдактар *Н. В. Музычэнка*

Мастакі *Н. У. Сустава, Н. А. Хромава, В. М. Горбач,
В. А. Дубавец, В. А. Войтка*

Камп'ютарная вёрстка *І. У. Шутко*

Карэктары *Н. В. Федарэнка, А. А. Ліпскі*

Падпісана ў друк 13.08.2024. Фармат 70×100 ¹/₁₆. Папера афсетная.

Друк афсетны. Ум. друк. арк. 7,15. Ул.-выд. арк. 5,9.

Тыраж 116 153 экз. Заказ

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Акадэмія адукацыі».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/573 ад 22.02.2024.

Вул. Някрасава, 20, 220040, г. Мінск

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства

«Выдавецтва “Беларускі Дом друку”».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/102 ад 01.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 79/1, 220013, г. Мінск

Правообладатель Академія адукацыі

[illegible]